

BRUTSELLYOZ KASALLIGI

Yerlepesova Guljamila Kenesbaevna

Nukus Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi
texnikumi yuqumli kasalliklar fani yetakchi o'qituvchisi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.14854796>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 01-Fevral 2025 yil
Ma'qullandi: 06-Fevral 2025 yil
Nashr qilindi: 12-Fevral 2025 yil

KEYWORDS

Brutsellyoz, Brucella bakteriyalari, infeksiyon kasallik, yuqish yo'llari, klinik alomatlar, diagnostika, davolash, profilaktika, qishloq xo'jaligi, sog'liqni saqlash tizimi, epidemiya, xavf guruhlari..

ABSTRACT

Brutsellyoz Brucella bakteriyalari tomonidan chaqiriladigan, insonlar va hayvonlar orasida yuqadigan infeksiyon kasallikdir. Ushbu maqolada brutsellyozning asosiy sabablari, rivojlanish mexanizmi, klinik alomatlari, diagnostikasi, davolash usullari va profilaktikasi keltirilgan. Shuningdek, kasallikning jamiyat va iqtisodiyotga ta'siri ham muhokama qilinadi. Brutsellyoz qishloq xo'jaligi va sog'liqni saqlash tizimiga katta yuk olib kelishi mumkin, shuningdek, kasallikning oldini olishda profilaktik choralar muhim o'rin tutadi. Maqola, brutsellyozga qarshi kurashishning dolzarb usullarini o'rganib chiqadi hamda kelajakdagi tadqiqotlar va choralar haqida fikrlar bildiradi.

Brutsellyoz *Brucella* bakteriyalari tomonidan chaqiriladigan va insonlar orasida asosan hayvonlar orqali tarqaladigan infeksiyon kasallikdir. Ushbu kasallik dunyo bo'ylab keng tarqalgan bo'lib, qishloq xo'jaligi va hayvonchilik bilan shug'ullanuvchi hududlarda alohida ahamiyatga ega. *Brucella* bakteriyalari asosan echki, qo'y, sigir va boshqa yirik va kichik qoramollarni zararlaydi, shuningdek, kasallik odamga hayvonlardan, ularning bo'laklari yoki kasallangan mahsulotlar orqali yuqishi mumkin [2, 593-597]. Brutsellyozning klinik alomatlari juda xilma-xil bo'lib, uning o'tkir va surunkali shakllari mavjud. Ushbu kasallikning dastlabki bosqichlari boshqa infeksiyon kasalliklardan ajratib olinishi qiyin bo'lishi mumkin, shuning uchun to'g'ri diagnostika va vaqtida davolash muhim ahamiyatga ega. Kasallikning asosan qishloq aholisi, chorvachilik bilan shug'ullanuvchilar orasida tarqalishi uning iqtisodiy va sog'liqni saqlash tizimiga bo'lgan ta'sirini yanada kuchaytiradi. Mazkur maqolada brutsellyoz kasalligining tarixi, sabablari, rivojlanish mexanizmi, klinik alomatlari, tashxisi va davolash usullari, shuningdek, kasallikning oldini olish va profilaktik choralar muhokama qilinadi. Maqola, brutsellyozni o'rganishning dolzarb ahamiyatini ko'rsatish bilan birga, bu kasallikni boshqarishda ilmiy yondashuvlar va amaliy choralar haqida fikrlar bildiradi.

Brutsellyozning sabablari va rivojlanish mexanizmi

Brutsellyoz kasalligi *Brucella* turidagi bakteriyalar tomonidan chaqiriladi. Bu bakteriyalarni birinchi bo'lib 1887-yilda Frantsuz mikrobiologi Louis Brucell tomonidan kashf etilgan va ularning turli xil turlari hayvonlar va inson organizmlariga turli yo'llar bilan ta'sir qiladi. *Brucella* bakteriyalari o'zining patogenlik xususiyatlari bilan mashhur bo'lib, ularning

asosiy yuqish manbai chorvachilik hayvonlari, xususan, sigirlar, qo'ylar, echkilar va boshqa yirik va kichik qoramollardir.

Brucella bakteriyalarining turlari Brucella bakteriyalari bir nechta turga ajraladi, ulardan har biri turli xil hayvonlarga, shuningdek, inson organizmiga ta'sir qiladi:

1. **Brucella abortus** sigirlarga va odamga yuqishi mumkin;
2. **Brucella melitensis** echki va qo'ylarga zararlaydi, odamda eng xavfli shaklini keltirib chiqaradi;
3. **Brucella suis** cho'chqalarga zararlaydi va odamda ham infeksiya keltirib chiqarishi mumkin;
4. **Brucella canis** itlarga ta'sir qiladi, ammo odamda kam uchraydi.

Kasallikning yuqish yo'llari Brutsellyozning asosiy yuqish yo'llari quyidagilardan iborat:

• **Kontaktli yo'l:** Kasallangan hayvonlar bilan bevosita aloqada bo'lish, ularning bo'laklari, qon yoki boshqa suyuqliklari bilan to'g'ridan-to'g'ri aloqada bo'lish orqali yuqish mumkin.

• **Inhalatsiya yo'li:** Kasallangan hayvonlarning axlati, chaqaloqlarining chiqindilari yoki urug'larini inhalatsiya qilish orqali bakteriyalar havoga tarqaladi va odam organizmiga kirishi mumkin.

• **Mahsulotlar orqali yuqish:** Kasallangan hayvonlarning sutini yoki go'shtini iste'mol qilish ham infeksiyaga olib kelishi mumkin.

• **Vektorlar orqali:** Ba'zi holatlarda kasallikni yoyuvchi vektorlar, masalan, chivinlar yoki boshqa hasharotlar bo'lishi mumkin, ammo bu holat kam uchraydi [6, 159-161].

Rivojlanish mexanizmi Brutsellyoz kasalligi organizmga Brucella bakteriyalari kirgach rivojlanadi. Bakteriyalarning rivojlanish mexanizmi quyidagicha:

1. **Organizmga kirish:** Brucella bakteriyalari odam organizmiga asosan nafas yo'llari, oshqozon-ichak yo'li yoki teri orqali kiradi. Bakteriyalar kirish joyida birinchi navbatda lokalizatsiyalanadi.

2. **Inkubatsiya davri:** Bakteriyalar organizmga kirgach, inkubatsiya davri boshlanadi. Bu davr odatda 1-4 hafta davom etadi, ammo ba'zan bir necha oyga cho'zilishi mumkin.

3. **Immun tizimiga qarshi kurash:** Brucella bakteriyalari organizmning immun tizimidan qochish va hujayralarda yashashga qodir. Ular fagotsitoz jarayonini amalga oshiradigan hujayralarga kirib, unda ko'payadi va tizimda tarqaladi.

4. **Organlarga ta'sir:** Bakteriyalar qon orqali organizmga tarqalib, jigar, buyraklar, buyrak usti bezlari, o'pka va boshqa organlarga ta'sir qiladi. Bu jarayonlar kasallikning surunkali shakllariga olib kelishi mumkin, agar davolash vaqtida amalga oshirilmasa [4, 175-178].

Shunday qilib, brutsellyoz kasalligi Brucella bakteriyalarining organizmga kirishi, o'sishi va tarqalishi orqali rivojlanadi. Kasallikning simptomlari va belgilarini aniqlashda, rivojlanish mexanizmini tushunish muhim ahamiyatga ega. Ma'lumki, kasallikning surunkali shakllari uzoq muddat davom etishi mumkin va og'ir asoratlar keltirib chiqarishi ehtimoli mavjud.

Brutsellyozni aniqlashda birinchi navbatda, bemorning klinik holati va kasallikning alomatlari tahlil qilinadi. O'tkir shaklda isitma, bosh og'rig'i, mushak og'riqlari, charchoq va

bo'g'implar og'rig'i kabi simptomlar ko'rinadi. Biroq, bu alomatlar boshqa kasalliklar bilan ham o'xshash bo'lishi mumkin, shuning uchun qo'shimcha diagnostik testlar talab etiladi. Serologik tekshiruvlar, masalan, Rose Bengal testi va ELISA yordamida Brucella bakteriyalariga qarshi antikorlar aniqlanadi. Bu testlar kasallikni aniq tashxislashda muhim rol o'ynaydi. Bundan tashqari, bakteriologik tekshiruvlar va PCR (polimeraza zanjir reaksiyasi) testlari yordamida bakteriyaning mavjudligi tasdiqlanadi.

Brutsellyozni davolashda antibiotiklar asosiy vosita bo'lib, odatda doksisisiklin, tetratsiklin, rifampitsin kabi dorilar qo'llaniladi. Bu antibiotiklar bakteriyalarga qarshi samarali bo'lib, ularni organizmdan tozalashga yordam beradi. Shuningdek, ba'zi hollarda antibiotiklar kombinatsiyasi qo'llanilishi mumkin, masalan, doksisisiklin va streptomitsin birgalikda davolashda yanada samarali natijalar beradi. Kasallikning surunkali shakli davolanmasa, organlarga, xususan yurak va buyraklarga zarar yetkazishi mumkin, shuning uchun uzoq muddatli davolash kursi talab etiladi.

Kasallikni davolashning yana bir muhim jihati simptomatik yondashuv. Isitma, og'riq va yallig'lanishni kamaytirish uchun analgetiklar va antipiretiklar ishlatiladi. Bu bemorning umumiy holatini yaxshilashga yordam beradi va dori terapiyasining samaradorligini oshiradi.

Profilaktik choralar kasallikning oldini olishda katta ahamiyatga ega. Hayvonlar bilan aloqada bo'lgan kishilar ehtiyotkorlik bilan ish tutishlari zarur. Go'shtni yuqori haroratda qayta ishlash va sutni isitib ichish orqali infeksiyani kamaytirish mumkin. Shuningdek, hayvonlarga tegishli vaktsinalar joriy etilishi, kasallikning tarqalishini oldini olishga yordam beradi.

Yuqoridagilarni hisobga olgan holda, brutsellyoz kasalligi jiddiy xavf tug'diradigan infeksiyon kasallikdir. Uni aniqlashda klinik va laboratoriya metodlari qo'llanilishi kerak, davolash esa to'g'ri antibiotiklar bilan amalga oshiriladi. Kasallikning oldini olish uchun esa profilaktik choralar, xususan sanitariya-gigiena talablari va hayvonlarga vaktsinalar joriy etilishi juda muhimdir.

Xulosa. Brutsellyoz hayvonlardan insonga yuqadigan va og'ir asoratlar keltirib chiqarishi mumkin bo'lgan infeksiyon kasallikdir. Kasallikni erta aniqlash va to'g'ri davolash muhim ahamiyatga ega. Diagnostikada serologik testlar, PCR va bakteriologik usullar qo'llanilib, davolashda antibiotiklar asosiy vosita bo'ladi. Kasallikning oldini olish uchun ehtiyot choralarini ko'rish zarur, xususan, hayvonlarga vaktsinalar qo'llash, go'shtni to'g'ri qayta ishlash va sanitariya-gigiena qoidalariga rioya qilish muhimdir. Yaxshi profilaktika va tezkor davolash brutsellyozning tarqalishini va uning asoratlarini kamaytiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Анваров, Ж. А., Ахмедова, М. Д., Бобожонов, Ш. Ж., & Таджиева, Н. У. (2023). Brutsellyozning o'tkir va o'tkir osti shakllarining etiologik tashxisotida pqr metodini qo'llash natijalari.
2. Kamolov, F. B., Mingishev, Y. Y., & Tuxtamishov, N. S. (2023). YUQUMLI BRUTSELLYOZ KASALLIKLARGA DIAGNOZ QO'YISH. Educational Research in Universal Sciences, 2(17), 593-597.
3. Mirzaeva, S. (2023). BRUTSELLYOZ KLINIK KECHISHIDA BIRIKTIRUVCHI TO'QIMA METABALIZMI VA DAVOLASH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH. Академические исследования в современной науке, 2(11), 89-92.

4. Mirzaeva, S., Baxodirov, S., & Boboyorov, S. (2022). BRUTSELLYOZ KASALIGI PROFILAKTIKASI, KASALLIK OQIBATI, DAVOLASH USULLARI VA KASALIKNI OLDINI OLIH CHORA TADBIRLARI. *Science and innovation*, 1(D8), 175-178.
5. Ulug'muradov, A. D., Muxtarov, F. N., Turdiqulov, A. A., Zoirova, H. H., & Bazarbaev, A. A. (2024). HAYVONLARNING BRUTSELLYOZ KASALLIGI DIAGNOSTIKASI VA PROFILAKTIKASI BO YICHA TAVSIYALAR. *AGROBIOTEXNOLOGIYA VA VETERINARIYA TIBBIYOTI ILMIY JURNALI*, 3(2), 14-16.
6. Shermamatovna, J. R. D., Chori o'g'li, S. S., & Isroilovna, M. A. (2023). BRUSELLYOZ KASALLIGINING SABABLARI, TURLARI VA DAVOLASH USULLARI. *Miasto Przyszłości*, 37, 159-161.

